

N:o 2.

Ank. till Riksd. kansli den 9 mars 1897, kl. 3 e. m.

*Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om
ändrad lydelse af § 30 regeringsformen.*

Uti en till konstitutionsutskottet från Andra Kammaren hänvisad motion, n:o 144, har herr *C. J. Öberg* föreslagit, att Riksdagen måtte till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af § 30 regeringsformen:

§ 30.

Presterliga embeten och tjänster i församlingarne tillsättas på sätt i särskild lag derom är stadgad.

Beträffande motiveringen inskränker sig motionären att hänvisa till sin under förra årets riksdag i Andra Kammaren väckta motion, n:o 119, angående ändring af ifrågavarande grundlagsparagraf, hvarjemte han åberopar en af herr *A. V. Ljungman* m. fl. vid utskottets deröfver afgifna utlåtande, n:o 3, fogad reservation. Med anledning häraf går utskottet att lemna en redogörelse öfver frågans behandling vid 1896 års riksdag.

Det af motionären då framlagda förslaget till ändring af § 30 regeringsformen utvisar, att motionärens syfte — såsom han ock då uttryckligen tillkännagaf — är, att de regala pastoraten skola göras likställda med de konsistoriella i afseende på rätten att utse kyrkoherdar. Förslaget var af följande lydelse:

§ 30.

Presterliga embeten och tjänster i församlingarna tillsättas genom val af församlingarnas i kommunalt hänseende röstberättigade medlemmar på det sätt och med de inskränkingar i församlingarnes rätt, som angifves uti särskild lag, hvilken af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftas.

Till stöd för detta förslag anförde motionären hufvudsakiigen, *att* det torde vara på tiden att afskaffa det nuvarande stadgandet i § 30 regeringsformen, enligt hvilket Kongl. Maj:t egde att i de regala pastoraten, utan afseende å församlingarnes uttalade önskan, utnämna kyrkoherdar, enär berörda stadgande, i stället för att, såsom ursprungligen åsyftats, vara till gagn för kyrka och stat, numera snarare verkade raka motsatsen; *att* bland vår tids likställighetskräf i mångt och mycket frågan om de olika församlingarnas likställighet torde vara en af dem, som särskildt förtjänade att beaktas, och detta såväl för att betrygga kyrkans anseende och befästa bandet, hvilket sammanhölle vår kyrkliga ordning, som för afvärjande af missnöje; *att* den skada, som statskyrkan tillskyndades genom ett af olämpliga kyrkliga valförhållanden framkalladt missnöje, vore af mer ingripande betydelse, än mången torde föreställa sig; *att*, då Kongl. Maj:t till kyrkoherdar i regala pastorat kunde utnämna hvilken kompetent person, han dertill funne för godt, och detta äfven om församlingarne med den dem medgifna rätt *enhälligt* kallat en annan, det syntes motionären, som om detta regeringsformens stadgande innebure en orättvisa, hvilken det vore alla skäl att ju förr dess hellre undanrödja, ty rättvisa och billighet syntes fordra, att, då presterliga beställningar i regala pastorat skulle tillsättas, äfven dessas församlingsbor, som sjelfva ju aflönade dessa sina tjänare, borde ega bestämmande rätten i en för dem så vigtig angelägenhet som den om val af själasörjare, af hvilka vals lyckliga utfall gifvetvis församlingsborna hade största intresset; *att* föredömena från både de konsistoriella pastoraten och folkskoleväsendet ådagalade, att församlingarne icke missbrukat den valrätt, som redan kommit dem till del; *att* erfarenheten visat

och visade, huru nödvändigt det vore, att församlingarne egde denna rätt att sjelfva utse sina prestmän, för att förhållandet mellan själasörjaren och hans församlingsbor skulle blifva godt och preglas af det ömsesidiga förtroende, den aktning och kärlek, utan hvilka intet verkligt och bestående eller fruktbarande religiöst samlif kunde tänkas; att ett sådant förfaringssätt, enligt hvilket personer, hvilka mera utmärkt sig i skolans än i kyrkans tjänst, tilldelades goda pastorat, ofta kanske med förbigående af väl meriterade prestmän, icke längre syntes kunna godkännas, då det, enligt motionärens åsigt, vore presterna, som skulle vara till för församlingarne, och icke församlingarne, som skulle vara till för presterna; samt att någon skälig grund icke heller borde kunna anföras för det nu rådande förhållandet eller rättare missförhållandet, att af rikets församlingar blott de till konsistoriella pastorat hörande skulle anses kompetenta att sjelfva utkora sina prestmän, medan andra, såsom de regala, hvilka i regeln vore de större, skulle anses inkompetenta härtill.

Utskottet yttrade i sitt öfver motionen afgifna utlåtande:

»Sedan äldre tider hafva i vårt land församlingarne uti såväl regala som konsistoriella pastorat haft sig tillerkänd rätten att, om än i olikagrad, öfva inflytande vid tillsättandet af kyrkoherdebefattningar inom församlingarne, ett förhållande, hvilket är motsatt mot det, som är rådande i våra grannländer, hvarest församlingarne icke ega rätt till ett sådant inflytande, utan kyrkans öfverstyrelse är allena rådande i fråga om alla dylika befattningars tillsättande. Den önskan, som hos oss någon gång sökt göra sig gällande och som funnit sitt uttryck i nu förevarande motion, att församlingarnes nuvarande rätt uti omförmälda hänseende skulle än ytterligare utvidgas, synes utskottet icke vara berättigad. Utskottet kan nemligen icke finna, att en sådan utvidgning skulle lända till församlingarnes, kyrkans eller landets verkliga gagn. Motionären framhåller, att det, enligt hans förmenande, torde verka till skada för kyrka och stat, att Konungen begagnar sig af den genom ifrågavarande grundlagsstadgande honom tillförsäkrade rätt att, såsom motionären uttrycker sig, genom förlänande af presterliga embets- och tjänstebefattningar belöna män, som i ena eller andra afseendet å den andliga odlingens fält, vare sig inom kyrkan eller skolan, utmärkt sig för nit, redlighet och dugande förmåga. Rättigheten häraf torde dock med skäl kunna ifrågasättas redan deraf, att det väl måste antagas, att personer, som på omförmälda sätt utmärkt sig, skola, derest de vinna sådan anställning, som nu är i fråga, verka till kyrkans

och derigenom också till statens gagn; och detta antagande torde icke af erfarenheten kunna jäfvas. Ifrågavarande grundlagsstadgande torde emellertid icke, såsom motionären synes förmena, hafva tillkommit endast för att bereda Kongl. Maj:t tillfälle att belöna förtjente män, utan grunden till detsamma torde väl i främsta rummet hafva varit, att derigenom skulle förefinnas en garanti för att inom kyrkan kunde blifva anstälde verkligt dugande personer. En sådan garanti lär icke kunna finnas, om det är uteslutande öfverlemnadt åt en tillfällig majoritet att bestämma hvem som skall blifva en församlings lärare. Motionären synes antaga, att församlingarne alltid använda den rätt de ega i afseende å kyrkoherdeval på ett gagnande sätt, och att det endast är intresset för kyrkans och församlingarnes sanna väl, som vid sådana val plägar vara det styrande motivet. Erfarenheten torde emellertid hafva gifvit vid handen, att så icke alltid varit fallet, utan att mången gång motiv kunnat göra sig gällande, som varit långt ifrån öfverensstämmande med ett sant intresse för kyrkans bästa; och då under sådana förhållanden ingen säkerhet finnes, att församlingarne träffa det bästa valet, synes det, för betryggande af kyrkans anseende, vara lyckligast, att Kongl. Maj:t har den rätt han för närvarande eger att tillföra kyrkan dugande förmågor.

Såsom skäl för den ifrågasatta grundlagsändringen har vidare framhållits, att det nu rådande förhållandet alstrade missnöje inom de regala pastoraten. Utskottet håller dock före, att, om ock i ett eller annat fall dylikt missnöje skulle hafva yppat sig, en sådan omständighet, som lika lätt torde kunna inträffa i ett konsistorielt pastorat, då församlingen sjelf kallat kyrkoherde, dock ingalunda berättigar till ett borttagande af Kongl. Maj:ts ifrågavarande rätt, hvartill väl i första hand torde såsom ett nödvändigt vilkor böra förutsättas, att en allmännare önskan i sådant hänseende gjort sig gällande hos invånarne i de regala pastoraten, något som emellertid icke torde kunna sägas hafva varit fallet hittills.

Derest församlingarnas rätt i afseende på presterliga tjänsters tillsättande skulle utvidgas på sätt nu föreslagits, föreställer sig äfven utskottet, att detta icke sällan skulle komma att medföra, att medlemmar af presterskapet blefve utsatta för frestelse till lycksökeri och sträfvanden efter popularitet; och dessutom skulle kanske ofta orättvisa kunna blifva begången, i det att äldre förtjente prestmän, som redligen arbetat i sin församlings tjänst men icke kunna vinna någon röstpluralitet, skulle kunna blifva tillbakasatta och aldrig komma till en välförtjent befordran, som nu kan beredas dem genom den rätt, som är lagd i Kongl. Maj:ts hand. Denna rätt torde slutligen

äfvén vara af icke ringa betydelse såsom en välgörande motvigt mot ett allt för mycket öfverhandtagande sektväsende inom kyrkan.»

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställde utskottet, att motionen icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Vid ärendets behandling i kamrarne förföll frågan, enär Första Kammaren biföll utskottets hemställan, men Andra Kammaren, med afslag derå, biföll en af herr A. V. Ljungman och sju andra ledamöter af Andra Kammaren inom utskottet afgifven reservation, deruti de ansett, att utskottet bort med anledning af motionen tillstyrka Riksdagen att till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga det förslag till ändrad lydelse af § 30 regeringsformen, hvilket herr Öberg uti nu ifrågavarande motion oförändradt upptagit.

Såsom skäl för sitt förslag hade reservanterna anført, att det torde vara obestridligt, att ingen annan grund för pastoratens indelning i regala och konsistoriella än en rent historisk kunde uppvisas, och att det ingalunda kunde anses vare sig nödigt eller nyttigt, att en dylik indelning funnes fastslagen i regeringsformen, så att derigenom, oafsedt den olika rätt, som sålunda förlänats åt de skilda församlingarna, hinder lades i vägen för sådan ändring af gällande »lag angående tillsättning af presterliga tjänster», som förutsatte eller skulle medföra likställighet församlingarne emellan i afseende på samma tjänsters tillsättande.

Då, såsom förut blifvit nämndt, syftet med ifrågavarande motion är att göra de regala pastoraten likställda med de konsistoriella i afseende på rätten att utse kyrkoherdar, samt utskottet i denna fråga fortfarande hyser samma åsigter, som utskottet uttalat i sitt här ofvan omförmälda, vid nästlidet års riksdag afgifna utlåtande, n:o 3, får utskottet, under åberopande af de i nämnda utlåtande anförda skäl, hemställa,

att herr Öbergs förevarande motion icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Stockholm den 8 mars 1897.

På utskottets vägnar:

O. BERGIUS.

Reservationer:

af herr *Ljungman*; samt

af herrar friherre *Barnekow*, *Boström*, *Gyllensvärd*, *Johnsson*, *Sjöberg* och *J. Andersson* i Öhrstorp, hvilka anfört:

»Då vi, i likhet med motionären, finna det önskvärdt och för församling-lifvet nyttigare, om Kongl. Maj:t ej egde rätt att, såsom nu är förhållandet i vissa fall, utan afseende å församlingens uttalade önskan, tillsätta kyrkoherdar, hvilka till och med kunna vara för samtliga församlingsmedlemmar alldeles okända, och då vi dessutom, fränsedt denna vår uppfattning, finna det lämpligare att bestämmelser, huru det skall tillgå vid tillsättande af presterliga embeten, finnas återgifna i en särskild lag, än att desamma skola vara i regeringsformen upptagna, så anse vi, det utskottet, i öfverensstämmelse med motionen, bort tillstyrka Riksdagen att, till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling, antaga följande förslag till ändrad lydelse af 30 § regeringsformen:

Presterliga embeten och tjenster i församlingarne tillsättas på sätt i särskild lag derom är stadgadt.»

Herrar friherre *Åkerhielm* och *C. A. Andersson* från Malmö hafva begärt få här antecknadt, att de ej öfvervarit ärendets slutliga behandling inom utskottet.